

Ur *Tidsignal* nr 13 (2015)

Jesús Jaén och Brais Fernández

Vi kan – men hur? Debatt i och kring Podemos

Podemos – *Vi kan* – uppkomst i Spanien är utan tvekan en upplevelse som påverkat politiken mest på flera årtionden. Vad är detta märkliga fenomen som trädde fram med fem parlamentsledamöter i det senaste EU-valet? Dess språk, dess estetik, dess ledarskapsmodell, dess sociala rötter, dess organisationsform, dess strategiska antaganden, dess ursprung, dess olika interna tendenser: det finns mycket att diskutera och klargöra runt Podemos. Podemos är en öppen kraft, full av motsägelser och områden att utforska, ett mångfaldsområde, en produkt av en folkrörelse i vår tid.

Om slutet för en traditionell vänster med massinflytande öppnade för osäkerhetens och ambivalensens hegemoni, sammanfattar Podemos en ”tidsanda”. Podemos irriterar vänstern och förvirrar högern: ett verktyg för att röra upp den spanska och europeiska politiska scenen, men det återstår att se om det lyckas ställa om den till förmån för underklasserna. Podemos är, som varje massivt och reellt experiment, fullt av motstridiga element: från radikalt innovativa aktörer, ärvda från 15M [Indignadosrörelsen ö.a.] till djupt nostalgiska strukturer såsom general-sekreterare; från ambitionen att uppnå en ”demokratisk revolution” utan uppbrott och konflikt till paradoxen mellan Podemos folkliga sammansättning och den programmatiska anpassningen till medelklassens mest konservativa fördomar.

Händelsen

15M samlade på städernas torg miljontals människor som protesterade mot korrruptionen hos PSOE [socialdemokratiska partiet] och PP [regerande högerpartiet] och mot en politik som gagnade bankirerna medan arbetslösheten ökade dramatiskt, särskilt bland ungdomar. Det var en ”händelse” eftersom den var oväntad, oförutsedd. Den utmanade varje ”faktiskt existerande” politik (även olika vänsterorganisationer, inklusive den radikala vänstern) och frambringade en ny symbolisk ram och framför allt en önskan att utan politisk representation förändra något som rörelsen själv inte förmådde uppfylla. Manifestationer, självorganiseringsformer till försvar av det offentliga som förenade arbetare och brukare, en ökning av olika samarbetsformer i bostadskvarter, rörelsen för att stoppa vräkningarna, användningen av sociala medier och alternativa kommunikationsmekanismer: ett massomfattande och kreativt experiment, men som misslyckades att påverka nedskärningarnas och åtstramningens sociala konsekvenser. Medelklassen utarmades, arbetslösheten var massiv, arbetare drevs ut i tillfälliga och osäkra anställningar, hälsovård och utbildning privatiserades. Podemos tog fasta på denna nya politiseringsväg, dess potential och dess misslyckande. Det räckte inte att protestera och skapa autonoma nischer, det räckte inte att vara mobiliserade, oavsett hur nödvändigt detta är – det fanns ett behov av att ta kamp om makten och att ta makten.

Grundarnas konsensus

Traditionellt har det inom vänstern funnits tre olika vägar till regeringsinnehavet. Den första, gerillavarianten, som varit relativt effektiv i länder där kampen mot kolonialismen stått i centrum. Den andra vägen, den upproriska, som ”oktober 1917”, bygger på en snabb och djärv manöver ledd av en förtrupp. Slutligen, den parlamentariska vägen, som görs till fetisch av socialdemo-

kratiska organisationer och som föraktats av revolutionärer. Den går ut på att nå regeringsmakten genom att segra i val. Podemos satsar på detta senare alternativ och orsakerna är:

- 1) Det är den enda legitima vägen som accepteras av hela befolkningen. Det råder konsensus om att regeringsmakt uppnås genom representativ allmän rösträtt.
- 2) Det råder ingen revolutionär situation i Spanien. Mer mobilisering och massiv politisering medför inte nödvändigtvis ytterligare radikalisering av de tidigare positionerna. Snarare fick vi en tid där den allmänna meningen kombinerar både konservativa och uppbyggande element; en syntes mellan den härskande ideologin och motståndet mot den, där den härskande ideologin fortfarande spelar en hegemonisk roll.
- 3) För att uppnå makten i nyliberala sociala formationer måste man gå bortom de radikala grupperna, hitta nya icke organisatoriska anslutningssätt. Den typen av relation kan upprättas potentiellt och tillfälligt genom att rösta i val.
- 4) Ett val kan vara ett ögonblick av uppbrott, av mobilisering, av att samla sociala styrkor: att vinna regeringen är det första steget för att ta kampen om makten.

Om detta rådde samsyn bland dem som bildade Podemos, det var dess grundande konsensus. Två åsiktsriktningar som bildade Podemos. Å ena sida en populistisk tendens, majoriteten i Podemos ledning, främst bestående av en grupp vid Complutenseuniversitetet, med en stor förmåga att röra sig i media och i valkampanjer. Och å andra sidan en antikapitalistisk tendens, främst samlade i *Anticapitalistas* [Antikapitalisterna]. De har en begränsad men dynamisk aktivistbas och bär ett viktigt teoretiskt arv, vars livsnerv är en kritisk marxism.

Hypotesen

Den ”populistiska” gruppen (man får inte alls tolka termen som ett nedsättande epitet) har som referenspunkt haft argentinarerna Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes verk. Dessa tänkare hanterar inte populismen som ett ögonblick eller som en ideologi utan som politikens logiska konstituerande. Detta innebär framförallt att populism är ett sätt att skapa kollektiva identiteter, ett ”folk”. De avvisar varje form av direkt koppling mellan ”det sociala” och ”det politiska”, det vill säga att klass inte är överbestämmande vid formationen av en politisk kraft eftersom ”det politiska är autonomt”. Det grundläggande för att skapa en ny sammanhängande subjektivitet är därför att skapa en hegemonisk berättelse genom diskursen, genom att använda ”mediala ledare” [i synnerhet Pablo Iglesias, nuvarande Podemos generalsekreterare och tidigare flitig deltagare i offentliga samtal] och massmedia för att nå befolkningen: att synliggöra de missnöjda, forma dem, spela i fiendens läger. En djärv taktik som har visat en oöverträffad förmåga att låsa upp situationen i ett ”dödläge” och lägga till det diffusa missnöjet i ett konkret utrymme.

Medlemmarna kring *Anticapitalistas* har Daniel Bensaid eller Perry Anderson som referenspunkt. Även om de ser diskursen som ett grundläggande verktyg som kan framställa folkliga aspirationer, satsar man på att skapa ”subjektens subjekt” som har sin förankring i sociala konflikter, i olika verkliga erfarenheter som klasskampen skapar i det civila samhället. Det framlagda förhållandet är därför ”organiskt” sett i gramsciansk mening, förankrad i vardagen genom en kombination av vardagliga autonoma utrymnen, politiska organisationer, kamp och sociala rörelser. Det ”politiska” och det ”sociala” konstitueras ömsesidigt, därav viljan att ständigt knyta an till ”15M:s erfarenheter”, som sammanfattas i slagordet *Poder popular* [Folkmakt].

Skiljaktigheterna har kommit till uttryck på det organisatoriska planet och alltmer även på det politiska. Den populistiska gruppen lanserade på partiets första stora konferens strömningen

Claro que podemos [Klart vi kan] och förespråkade en starkt vertikal organisationsmodell, där de flesta befogenheterna koncentrerades hos den verkställande ledningen, och som inte erkände olika organiserade strömningar i Podemos. Man fokuserade på sin slogan ”skapa en valkrigsmaskin” inför det allmänna valet, en modell som är mycket lik de gamla kommunistpartiernas, men utan deras förankring i bostadsområden och på arbetsplatser. Medlemmar i *Anticapitalistas* föreslog, tillsammans med andra oberoende grupper, en modell där gräsrotterna genom basgrupperna [partiets olika geografiska områden] skulle fatta de flesta besluten och att ett system med flera språkrör skulle införas.

Dessa två modeller underställdes en online-omröstning, öppen för alla medlemmar i Podemos, med ett överväldigande positivt resultat för den populistiska modellen (84% – 12%). Hotet från Pablo Iglesias att avgå från att leda projektet om inte den populistiska modellen vann, förmågan att övertyga majoriteten av partiets anhängare om att den populistiska modellen var den enda som kunde garantera en valseger, spelade en viktig roll.

Man återgick till ”döda ord”: denna första konferens symboliserade att 15M:s politiska kultur var ”tillfälligt död”. Det blev återigen vanligt att använda ord som ”generalsekreterare” eller ”CK”.

Men i samband med Podemos efterföljande interna val fick de alternativa ståndpunkterna till strömningen *Claro que podemos* väldigt snabba framgångar. Mot partiledningen kritiska vallistor fick mellan 20 och 30 procent av rösterna i valen av lokala styrelser. I valen till regionala ledningar nådde dessa mellan 30% och 40%.

Även om Podemos struktur inte är pluralistisk är dess sammansättning oerhört pluralistisk och heterogen. Gapet mellan ledningens tal om delaktighet och den styrning uppifrån som den utövar har lett till ett brett motstånd bland gräsrotterna. Den populistiska gruppens vändning mot en ”radikal mittenpolitik” med avsikt att bredda väljarunderlaget har också lett till att många stödjer alternativa ståndpunkter som skiljer sig från *Claro que podemos*.

Utmaningar

Den stora utmaningen nu är att lämna de interna diskussionerna och delta i de kommande allmänna valen. Det är ingen tvekan om att det kommer att bli en svår utmaning. Opinionsmätningarna placerar landet i en aldrig tidigare upplevd situation: Tre partier [högerpartiet PP som för närvarande är i regeringsställning, PSOE, det historiska socialdemokratiska partiet och största oppositionsparti, samt Podemos] som vart och ett skulle få mellan 20 och 30 procent av rösterna. Ett läge utan klar majoritet och med tillkomsten av ett populistiskt nyliberalt parti som stöds av delar av den härskande klassen - *Ciudadanos* [Medborgare] - som stiger snabbt i opinionsmätningarna.

Podemos gick igenom sitt första eldprov i valet som tidigare lades i regionen Andalusien, den största i Spanien. Podemos ställde upp med Teresa Rodríguez [också före detta europarlamentariker från Podemos, en post hon lämnade för att kunna delta i valet] i spetsen, en framstående medlem i *Anticapitalistas* och ytterst karismatisk ung lärare. Andalusien är en särskilt svår terräng eftersom PSOE har en djup social och folklig förankring och har regerat med stor majoritet under de senaste 30 åren. Podemos kämpade modigt och energiskt på den parlamentariska arenan. Man satsade kraftfullt och lade sina interna meningsskiljaktigheter åt sidan under valkampanjen. Resultatet blev dock blandat, 15% av rösterna och 15 mandat. Partiet klev fram som en tredje kraft, ett mer än hyfsat resultat, men det var långt ifrån PSOE:s resultat. Valkampanjen har visat sig vara ett fält där inte bara förmågan att påverka media utan också den geografiska förankringen och sociala band med de folkliga klasserna spelade en viktig roll.

Utmaningarna är enorma, men också möjligheterna. Podemos har ändrat det politiska landskapet i Europa och visar uppkomsten av en ny ambitiös vänster. En vänster som tar kamp om makten, som bryter den resignationens och förstörelsens spiral som upprättats av kapitalets nyliberalism. Möjligheten att vinna valet har öppnats, men också möjligheten att kollektivt omgruppera de folkliga klasserna; möjligheten att skapa hopp och vinna folket, och inte bara aktivister, för politiken.

Interna debatter ska inte ses som ett hinder utan snarare som en del av verkligheten, som något objektivt och oundvikligt, något som är vid liv och i rörelse.

Under resan har Podemos genomgått många mutationer som gett upphov till vad vi, med Leo Trotskijs ord, skulle kunna kalla en ”sammansatt och ojämn utveckling”. Ojämn eftersom Podemos valinriktning inte matchar dess sociala förankring. Sett ur ett underifrån-perspektiv är inriktningen på valapparat ett svagt projekt, även om det paradoxalt nog fanns, efter det europeiska valet den 25 maj, ett ”ögonblick” där Podemos var både ett ”parti” och en ”massrörelse”. Den populistiska ledningens bristande intresse att strukturera rörelsen, att förankra den socialt, skapar många problem och några är svåra att lösa. Ett deltagande reducerat till retorik underlättar också ett hämmande tryck från institutionerna. I Podemos börjar en byråkratisk apparat utkristalliseras som består av unga akademiker utan större intresse av arbetsplatsarbete, som fokuserar på media eller det parlamentariska arbetet. Det är möjligt att det olösta problem som 15 M uttryckte, systemets oförmåga att integrera ens en bråkdel av den unga medelklassen, delvis avspeglas och kompenseras genom en ny generation av unga politiker kopplade till representation i statsapparaten. Det finns ingen ”järnlag” som gör denna kristallisering oundviklig. Det blir styrkeförhållandena, mobiliseringarna, spänningen mellan institutionernas tryck och trycket från gatorna som kommer att avgöra saken.

I november genomförs allmänna val i Spanien. I de kommande lokala och regionala valen kommer man att kunna mäta olika politiska partiers faktiska styrka. Det verkar dock som att Podemos för tillfället inte har någon möjlighet att vinna de allmänna valen. Den spanska politiska krisen ser därigenom ut att ge regimen en viss stabilitet, med fyra partier som når en hög institutionell politisk representation och med en vansklig balans i styrkeförhållandena mellan klasserna på politiskt nivå, men socialt sett med ett ofördelaktigt läge för dem som har det sämre ställt.

Efter Podemos lysande genombrott ställs den stora gramscianska frågan: hur ska man riva de murar som skyddar det kapitalistiska systemet och storma mot himlen, oavsett om det sker genom uppror, militär resning eller val?

Vi kommer även i fortsättningen att pröva oss fram.

Lästips – om Podemos

[Den europeiska vänsterpopulismen – exemplet Podemos \(artikelsamling\)](#) (2015)

Razmig Keucheyan och Renaud Lambert: [Ernesto Laclau, Podemos inspirationskälla](#) (2015)

[Ett Spanien på helspänn](#). Intervju med Podemos' ledare, Pablo Iglesias (2015)

[Katalonien-dossier november 2017 - vänstern och Katalonien-krisen](#).

[Podemos under press](#) (intervju med Brais Fernández och Jorge Moruno. December 2017)